

Megjelenik a Társalkodóval együtt minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerkesztő és kiadó tulajdonosnál uri utca 453dik sz. alatti Prátnai-Károlyi ház első emeletén, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy más külföldi tartományokba kívántató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Értesítőben mindenféle hirdetésny főlvetetik pontosan közöltetik.

FOGLALAT: Magyarország és Erdély („Két garas VII.” gr. Széchenyi István); országgyűlési közlemény: üzenetek a magyar nyelv, fehérmegyei kérelem, s az országgyűlésnek Pestre átszálltása iránt, a büntető törvénykönyv vitatásának folytatása; nemzeti színház; budapesti napó; napiesemények; irodalmi újdonság; magyar játékszínház krónika; vasmegeyi ellenőr; egyécomputus gr. Széchenyi János urral — Vége — (sat) Legújabb: Fejérvári tűz és Zalamegyei vérengzés s öldöklés.

Ausztria (a csémepészet ellen vámosokkérés szándékoltak. Spanyolország (házassági ügy; a királyné Segoviában; választási előkészületek.)

Anglia (a királyné látogatása készül Lajos Fülöphez; Espartero fogadtatása Londonban; O'Connell új terve) Franciaország a király és királyné nagy veszélyben forgott.)

Legújabb hírek.
Értesítő.

Magyarország és Erdély

Két garas.

VII.

„Kisértesők meg minden lehető kútfő, mely honunk felvirágzására szolgálhatna, körülbelül így végzém be legközelebbi cikkemet. Ez által azonban nem azt akartam mondani — értsük egymást — hogy magyar szokás szerint, Pálmakacson például az indirect adóhoz ragaszkodjék; Péter ellenben fejesen egyedül a harminczad és határvám megváltásához álljon; József továbbá kirekesztőleg a sóár-felemelésben egyezzzék meg; László végre csupán csak a bolyegdíj — Stämpeltaxa — behozatalát pártolja s így tovább; korántsem ezt ajánlani volt szándokom, mert hiszen ha valahol, bizonyosan azon kútfők megnyitása körül szükséges az egység s együttműködés — minthogy mindnyáját gyakorlatilag szólna egyszerre meg nem nyithatjuk, de csak egyetlenegy sem nyithat meg csekély szám — mely kútfők után üdülést várja honunk. S ha ez igaz, akkor okserinti kijelölése ezen kútfőknek, t. i. a legalalmasb, legbővebb s legkönnyebben kinyitható kútfő kijelölése van mindenek előtt napi renden, s nem ám ezt mellőzve, egyik vagy másik kedvencz-kútfő körüti agitationak időelőtti s ekkép hasztalan sőt hátráló viszketege.

Én tehát a külön külön jövedelmi források megkísértésére felhívó szavaimat csak úgy akarom érteni: hogy valamint én vettem gáncsolólag kérdésbe minden más jövedelmi kútfőt, a két garasos telekdíj kivéve, szintugy vegye — mint ezt már a „Két garas IV.” cikkben követelém — és pedig nem hát mögött, nem sutonban, nem sötétben, de nyilván mint én tettem, bárki viszont telekdíjas eszmémet is boncz alá.

Legyen előbb e kérdés minden oldalról lehetőleg meghánva, s csak aztán ha egyszer némileg feltűnt előttünk a való, fogjunk annak, mennyire bírjuk, életbe léptetéséhez.

Mint én látom a dolgot — t. i. mint azt ma látom — esküdni mernék, hogy telekdíjas tervem legjobb. Meglehet azonban: okok más véleményre hozandnak. Lépjenek azokkal az illetők tehát elé.

Én Magyarország férfias felvirulása után sovárgok. Minden, bármi hasznos legyen is egyébiránt, mi e végcélhoz nem vezet, nem közelit, nem elégíti ki lelkelem szomját. Félígmeddig, akarom is nem is — fele nekem tehát nem kell. Midőn azonban így érzem magamat lelkesítve, se a vak véletlent nem veszem nagy számba, se idegen kéztől nem várom, nem követelem vérem üdvét, s legkevesebb számított sült galambokra; de mind ezek helyett, mennyire bírom, magam kívánok saját vállaimmal állni egykori nemzeti nagyságunk építvénye alá. Sim ez oka, miért hoztam minden tekintőre nélkül egyenesen a telekdíj eszméjét szőnyegre.

Ha egyébiránt valaki olyféle helyettesel, vagy jobban mondva, pótlóval áll elé, mely többször érintett s most ismét felhozott végcélomhoz közelébb emelne a magyart, mint az általam tervezett telekdíj eszközénél: ez esetben, ha ennél jóval súlyosb volna is az ajánlandó csudaszor, csak bírom s édesörömet

és rögtön sajátomná teszem azt; s pedig mert nem terem elfogadása, vagy éppen magam kiméltése, de vérem felvirulása, hazám dísz, czélom.

S ha erre ráállok, mint általlján véve, nem vagyok a körül különösen akadémikus, így vagy amugy szolgálom-e a hont, csakhogy szolgáljam: természetesen még hajlandóbb leszek olly terv elfogadására, mely a telekdíjnál nagyobb, vagy legalább ahhoz hasonlólag üdvös következményeket szülvén, életbe is gyorsabban hozható s könnyebben el is viselhető lenne. Mert hiszen hasonló sőt megfelelőbb eredménnyel nekem is jól esik a könnyebben elviselhető teher. S azért ki vele mindenek előtt! csakhogy hátulsó ajtócskát ne vegyek abban észre; mert valamint gyűlölöm az erőltetési és zaklatási modort, s illyest e szerint legtávolabbról sem akarok használni: szintugy hiszem szükségesnek, hogy mai nap minden, mi nem ered tiszta föből s kivált tiszta kebelből, kimélet nélkül pelengerre álltassék, mit erőm szerint eszközölni is fogok, mert ha másokat vezetni akarom ahoz való tulajdon nélkül is már elég nagy véték, azért még is megbocsátható azon undok bűnhez szabva, mely szerint honunk ügye körül — szégyen és gyalázat — nem egy magyar mást hord ajkán, mint a mit rejt keblében.

S valóban itt van ideje, hogy elvégre lehetőleg kimutatva s megismerve legyen minden magyar lényege, úgy hogy az, ki tehetetlen s nem bírja szolgálai a hont, kimélve, azokkal ne zavartassék igazságtalanul egybe, kik bírnak ugyan szolgálai azt, de nem akarják; mikép aztán a kötelesség-éber honfiak megmenekedve az illyféle selejtesek nyílt valamint hypocrita gátlásaitól, átalakulási szent ügyünket illetőleg kezdet fogva s váltott vetve, akadály nélkül gyakorolhassák erejüket.

Egyik vagy másik zsebből vegyük-e ki ennél fogva azt, mi nélkül soha nem emelkedhetik ámitás nélküli díszállásra honunk, előttem tehát nem conditio sine qua non; csakhogy kivegyünk egyik zsebből valahára; s ez már feltétel, mert hiszen e körül forog létünk s nemlétünk; s csakhogy — mi megint második feltétel — ne téveszszük el véletlenül a zsebeket, magunké helyett másokéba nyulván, mert ez természet szerint nem kézfogást, vállvetést s ekkép előmenetelt szülne, de okvetlen a magányérdek legundokabb harcába sülyesztene a hont.

Mindazon nemzeti ürügyekkel, hátulsó ajtócskával s mind azon sine me de me —féle zsarnokságokkal tehát félre, melyek eddigelé — valljuk meg — olly nyomorultan jellemzék honosink nem kis részét; s ismerkedjünk meg elvégre a jobb, a lelkes embernek boldogsági talpkövével, mely rövid szavakkal érintve nem egyéb, mint őszinte közmunkálás utáni hazai dísz és hazai becsület; s legyünk bizonyosak, azon arányban, melyben honunk fog indulni virágzásnak mind inkább, szint abban fognak napról napra minden egyesnek virágai is felvirulni okvetlen.

És e szerint álljon elő bárki, s tanítson jobbra; csakhogy vége szakadjon egyszer azon pangásnak, mely köztü sanyalódunk, s azért sanyalódunk főképp, mert akármi felségest tervezünk is, mindenütt megakadunk tehetség hiya miatt, mely ugyan nem egyéb, mint célirányos munka; ámde ennek megindítására pénz, nemzeti látszattal pedig sok pénz kívántatik; s illyest hátulsó ajtócskák utján nem igen, mások erszényéből pedig bűnhődés nélkül alig szerezhetni.

Várva várom erre nézve a jobb utmutatást, vagy legalább két garasos (!) eszmém ezikornya nélküli kritikáját. Igérom, ok nélkül — legalább mi személyemet illeti — nem leszek akadémikus-vagy éppen makacs.

Addig is azonban, míg honi intelligentiánk — s nem veszek ezen felhívásból annak jelölül egyetlenegy is ki, hogy miután kimondám vélekedésemet nyersen, és ezentul is kimondandom mindig, senkivel örök háboruban lenni nem kívánok, mert több előttem az ügy mint a személy, s vajmi magasabbra helyezem honunk javát, mintsem éreznék magamban szőgyőzelmie vágyat — addig is azonban, míg honi intelligentiánk

mondom mellettem vagy ellenem szólólandnak fel, legyen szabad két garasos tervemet a folyó számban tovább fejtegetnem.

Gr. Széchenyi István.

Országgyűlési közlemény.

34dik orsz. ülés a RRnél. Aug. 31d. tárgya többrendbeli s a büntető törvénykönyv felvétele iránti üzenet. Szeptemb. 1jén orsz. ülés ugyanott; tárgya a büntető törvénykönyv 2dik szakaszának a katonák és papokról tárgyalatása: sept. 2kán országos ülés a RRnél, tárgya a halálos büntetés eltörlése és a büntető törvénykönyv további tárgyalatása.

XXXIV. orsz. ülés a RRnél aug. 31kén d. e. 10, d. u. 1ig. Wenkheim Béla b. mint ker. elnök több rendbeli üzenetet általnyújtván az orsz. elnökségnek k. személynek ő nmisga kérdésbe tette, hogy miután a KK. és RRdek mult alkalommal a fehérmegyei ügy iránt keletkezett üzenet és felírásjavaslat tárgyalásánál jónak látták a csatolványokat is felolvastatni, kívánják e hogy ezen csatolványok a m. föRRhez az üzenettel és felírásjavaslattal átküldessenek, vagy csak az írományok közt hagyassanak? a kérdés utóbbi fele igeneltetvén, olv. a turmezei sérelem tárgyában kelt 2dik üzenete a RRnek a m. föRRhez. Erre nézve azt mondá k. személynek ő nmisga, mikép már saját vélekedését előadta s azt ismételni nem fogja, sőt azon okok vitatásába sem ereszkedik, melyeknél fogvást a m. föRR. e tárgyat visszaküldék, hanem csak azon oldalról tekintve kíváná e dologgal felhagyást, mert nekünk — ugymond, annyi most a tennivalónk, még pedig Horvátországgal együtt, mielő több alig alig volt valaha. Egy felől a vallás tárgya, azon nagyszerű elvekre alapítva, melyeket ő fels. viszonosság s lelkiüsméret nevezete alatt kimondott; másfelől a magyar nyelv s nemzetiség végkép megalapittatása; ezekhez járul egy, a nemzet kifejlődésire mulhatlanul kívántató polgári osztály rendeztetése, és más számtalan életkérdése a nemzetnek, melyek szerencsés megfejtetéséhez tökéletes léleknyugalom kívántatik. Ne engedjük tehát megháborítottatni a törvényhozás léleknyugalomát semmi magányérdekek sérelméből származó panaszok által, sőt az illetők is értsék meg, miszerint: „privatae simulates deponendae sunt reipublicae causa.” Ezen horvát-kérelem s az ehhez hasonló, különös helyzetből veszi eredetét, t i pártnevek keletkeztek Horvátországban, de ezeknek el kell nemulniok a közjó irányában és róluk kedves horvát atyánkfiaiunk le kell mondaniok, akárminek tulajdonítsuk a pártnevek keletkezését; egyes emberek vagy literaturai mozgalmak idézték legyen bár elő, nem keresem, csak annyit mondom, hogy mi tüzes nemzet vagyunk, szintugy mint a horvátok. Egyébiránt a reactora soha sem kell egyes emberek nyilatkozatát v. tettét ürügyül használni: isten ójon minket ama gondolatól, hogy Horvátországot, mely annyi sok velünk egybekötött, de fölünk ismét elszakadt nemzet között, annyi század óta csaknem egyedül maradt hiven, magunktól eltaszítani akarnók; de még kevesebbé juthat eszébe a horvátoknak elszakadni fölünk, miután nincs nemzet széles e világon, mely a legyőzött idegen akuk iránt gyöngédebb kiméltetel viseltetett volna valaha mint a magyar. Igen, a magyar nem nyomta hanem inkább szeretettel ölelte magához a meghódított népet. Miért hasonlanánk tehát meg olly pártnevek miatt most, melyeknek sem multjok sem jövődjük. Mindent, még legfőbb hivatalinkat is megosztottuk mi a horvátokkal, most léleknyugalomra van szükségünk, hagyjanak hát nekünk békét, végezzék el saját bajokat maguk, ha nem tudják elvégezni, járuljanak koronás fejlődelmünkhöz; de a mi közjó iránti tanácskozásinkat egyes pártkérdések ide hozatalával ne szakaszszák félben. És én a haza szent nevében kérom mind azokat, kik a t. KK. és RR. közül érdekelve érzik magokat, a közjóért hagyjanak fel a pártvillongásokkal. Erre a turmezei gróf felállott s illy módon fejezte ki magát: sajnálom hogy a t. KK. és RRnek a horvát dolgokkal kell bajlódniok, de ennek nem én hanem egy más valaki oka. Jól tudják a t. KK. és RR. jól tudják mások is, mi történt a zágrábi gyalázatos tisztválasztáson? azóta szint-

te 15 hónap telt el, és még sem történt semmi intézkedés, hanem nálunk tökéletes anarchia uralkodik, ez guny a' nemzetre! az illyr meghonosítottak; 's ki tanítja az illyrt? a' püspök. A' főRR. rám hivatkoznak (Itt k. személynök ő nmgá közbe szólva azt mondá: hogy annak megítélését, mit a' gróf kérdez, a' KK. és RR. ítéletére bizza, hanem maga részéről csak azt jegyzi meg, hogy nincs rendén itt azokra felelni, mik a' másik házban mondattak). Ha szabad volt ott nem igazat mondani, legyen itt nekem szabad igazat mondani, folytatá a' turmezei gróf. Gyenge fracciónak gunyoltatik a' horvát-magyar, erre az ítéletem, hogy a' gyenge megerősödhetik. 1831ben általában ohajtottak a' horvátok magyarult tanulni, miért? mert nem voltak még bizonyos urak fő fő hivatalaikban. Ezek egyike, ki Magyarországon szerezvén a' pénzt, magyarnak állítja magát, de tettel illyr, igen, ő illyr, mutatják levelei, melyekben a' főispán részére dolgozik. Tudjuk, miért tette ő ezt, a' nemesi jogokat akarja kisebbiteni, midőn az illyrekét neveli. A' mit rám mond, azt nyilván rágalomnak nevezem. Ekkor felállott egy nyelvi követ, és sajnálatát fejezték ki azon, hogy Turopolya grófjának beszéde félbenszakított, állította, miszerint ő nmsága a' kir. személynök beszédének azon része, mely a' magányügyeknek a' közügy elől hátrébe szorítását szorgalmazza, a' fenforgó turmezei sérelemre nem illik. Itt a' kormány engedékenysége a' baj oka, ki vagy parancsoljon törvény iránti tiszteletet, vagy mondja ki, hogy párt vjion párt ellen harcot 's nyerjen győzedelmet. Szép literaturai működések ezek az illyrféle mozgalmak, hol toll helyett láncok használtak, aligha e' végre találta fel Guttenberg a' sajtót. A' mit néhány nap előtt hallék, annak mind fél évvel előbb kellett volna megtörténnie, hogy t. i. bizonyos ur a' főispánságból kitétek. Jó volna ennek társát is áttenni másóvá, hol nem lenne mindennap ezer forint jövedelme vagy valamely kostonorba, hogy ott csendes elmélkedésekben élne. A' magyarok mindig szivesen ölelték a' horvátot 's tudjuk hogy maig is szent volna a' béke, ha bizonyos osztály a' vallás üdvös palástjában az illyristussal szövetezve azzal nem hitegetné a' népet, hogy Magyarország a' horvát nemzetiséget el akarja nyomni, pedig hol van egy törvény egész törvénykönyvünkben, melyből azt lehetne látni, hogy a' magyar nyelvét Horvátországra akarja tolni. Midőn ilyen törvény nincs, hanem a' magyar saját nyelvét akarja előmozdítani, mi történik a' zágrábi gyűlésen? az, hogy még a' gyermeket is gyűlölségre igérik eskettetni a' magyar ellen, és egyik röpírat a' másikat éri ellenünk, míg a' mellettünk szóló védíratok ki nem jöhetnek, és én mernék fogadni, hogy iratok legközelebb járn Horvát István tudós hazánkfia azon munkájával is, melyben ő Magyar- és Horvátország viszonyait, horvát könyvekből idézett adatokkal támogatva fejtegeti. Ennek oka a' ministerium 'satb. N. mgod javaslatát ez uttal nem fogadhatjuk el, mert ránk semmi vád sem járulhat; hogy sok tennivalónk van, az igaz; de kérem mondja ki exciád elnöki székéből, lehet é ezen országgyűlést hanyagságról vádolni? egyébiránt nem csupán szakványozni jöttünk mi ide, hanem azért is hogy az ország egyik vagy másik részében dúló sérelmeknek elejét vételessük, ugyanazért ragaszkodunk mostani felírásunkhoz is; azzal zárom beszédemet, mond szóló, hogy a' kormány ha a' magyar nemzetiségét szíven hordozza: távoztassa el a' baj fő okozóját azonnal Horvátországból. A' követek szónok tagadja, hogy az elnöknek joga volna annak beszédebe vágni, ki itt küldöji nevében szól, valamint azt sem ismeri el, hogy itt vitatni nem lehetne a' másik házban mondottakat, miután ellenkezőt bizonyítanak a' mult országgyűlési gyakorlatok, azon kívül a' kölcsönös üzenettel e' két tábla közt igen természetesen eszközlik azt, hogy a' mi egyik házban elmondott, ugyanaz a' másikban megzafoltatik. Én az üzenet e' t pártolom és miután exciád a' KK. és RRket kérte, hogy az üzenettől álljanak el, én is kérem exciádat, hogy üzenetünket hazafiságánál fogva pártolja. Erre a' k. személynök ő nmgá válaszóla: Elnöki állással vissza nem élek, de jogom sőt néha kötelességem közbe szólani; azt pedig semmi esetre nem látom rendén, hogy itt, a' másik házban tartott beszédekre felelgessünk; ha ez történt volna is egyszer másszor, még egy két eset nem bizonyít gyakorlást. Mi a' nemzetiséget illeti, erre nézve ismét meg kell vallanom, hogy a' magyar mint uralkodó nemzet, mindig a' leggyöngédebb volt a' vele viszonyban állott népek nemzetisége iránt, én békét és csendet javasoltam: hogy az helyén lenne é ez uttal, vagy sem? kérdésbe venni szabad; de hogy a' ki békét ajánl, az nem roszt ajánl, úgy hiszem senki sem fog-

ja tagadni. Egyébiránt mindent egyszerre olintézni bajos, előre ítéletet mondani 's kihallgatás nélkül egyiket hivatalától megfosztani, a' másikat bezárni, olly törvény és igazságszolgáltatás lenne, miben a' KK. és RR. magok sem igen gyönyörködnének. Hogy a' ministerium mit gondol, nem tudom, titkaiba nem vagyok aratva, de hogy ő fels. ellenséges szándéka nincsen ellenünk, és hogy senki kedveért fel nem áldozza Magyarország színt, úgy mint egyéb alattvalói javát, jó lelkiismeretem szerint mondhatom. (Általános 'Mindnyájan!') Egy két szó emelkedett még a' felírás ellen, de a' nagy többség mind a' másod üzenetet, mind a' felírás határozottan kívánta és meg is állapította. Olvastattott továbbá az országgyűlés Pestre áttétele iránti másod-nemely főrendi tagoknak az országgyűlésre meg nem hivatásuk iránti első és a' magyar nyelv és nemzetiség tárgyában, másod üzenete a' KK. és RR. nek a' m. főRRhez (l. Társal.) a' magyar nyelv és nemzetiségről szóló törv. javaslat alól némely megyék és városok követi küldöikre nézve némi kedvező kivételt szorgalmaztak, de felszólalásuknak semmi eredménye nem lön, mert a' többség kimondta rá a' 'maradjon't. Ezután köv. az országgy. szabad újságok, mint szinte a' nyilvánosság és szólásszabadság ügyében kelt második üzenet. E' közben egy m. követ utasításánál fogva indítványozta: hogy addig is, míg a' törvény rendelkeznek, kéressék meg ő fels. a' végett: legyen szabad a' magányos hírlapszerkesztőknek a' beszélő követek neveit kitenni. Mi a' nyilvánosság és szólásszabadságot illeti, arra nézve azt jegyzi meg k. személynök ő nmgá: hogy miután már iránta elmondta nézeteit, csak annyit adhat hozzá, mikép most még a' felírás czélját és végét sem látja. A' szólásszabadság biztosításával egybekötve, az országgy. nek, főleg a' két tábla egymás közti viszonyra vonatkozó rendezésének eszközését sürgette egy m. követ. Kívánják, ugymond, küldöim az országgy. rendeztetését, mert a' nemzet polgári életét 4 gonosz nyavalya kezdi dúlni; 1s az, hogy a' törvények iránti tisztelet megcsökent, a' törvény alólul és felülről egyiránt sértetik és nincsen, ki a' sértett törvények védelmére keljen, mert hol egyik tábla súlyos sérelmet lát, ott a' másik árnyékát sem akarja látni a' törvényszegésnek; és így midőn egyik panaszkodik, a' másik ellenmond, minek következése az: hogy ő fels. maga sem tudhatja, mi hát tulajdonképen orvoslandó sérelmünk. 2dik ros az: hogy törvényink nem a' szükség perczében születnek, évek járnak le, míg egy törvény életbe léphet; a' törvényhozás pedig úgy felelne meg szent hivatásának, ha mindent idejében tenne 's végezne, mert ha a' törvény korán 's időnap előtt jö, árt; ha későn, mitsem használ. 3ik baj, hogy a' legfőbb hivatalok betöltése az országgy. végére hagyatik, 's ez által az emberi gyarlóság kísértebe hozatik. Mint sas szabadon hasithatja szárnyaival a' levegőt; olly főlemelkedett és szabad jelleműnek kellene lenni a' követnek, ámde most függetlensége sokkép veszélyeztetik, pedig erkölcsiségén alapul a' nemzet nagysága. 4dik baj, megyei tiszválasztásoknál elharapozott visszaélések. Leginkább ezen bajok megszünteléseért kívánja megéym az országgy. rendeztetését a' nyilvánosság és szólásszabadság ügyével kapcsolatban eszközöltetni, a' honnan én a' felolvasott üzenetet pártolom. Egy másik m. követ a' nyilvánosság és szólásszabadságra vonatkozólag állította: hogy ez idő szerint nem foly ugyan vér, de az okozott sebek folyást nyitvák 's aggodalomgerjesztők, egyébiránt nehogy a' főrendi tábla gátló falgyanánt álljon mindig a' nemzet kívánatai elibe, utasításához képest kíváná kimondatni, hogy ugyanazon tárgyban 3 üzenetnél többet ne lehetne váltani, az pedig, miben mindkét tábla meg egyezett, ha a' kormány meg nem akarná erősíteni, követk. országgyűléskor még egyszer terjesztetnék fel és aztán akár egyezzők belé a' kormány akár nem, válják kötelező törvénynyé. Egyébiránt a' felírás és üzenet megmaradt. Következett a' szállásbér és orsz. választmányok kinevezetése iránti üzenetolvasás; minek végeztével k. személynök ő nmgá így szolt: Az orsz. választmányoknak fontosb kérdésekben leendő kinevezetése iránt a' m. főRR az eddigi szokásra hivatkoznak, és a' mellettök áll, én a' dolog jótékony oldalát veszem, 's meglehet hibázom, de azt hiszem, hogy nagyobb tárgyakban országos küldöttség mindig több sikerrel járhat el, mint ker. választmány. Azonban nekünk a' két táblát nem lehetne egy elválasztani, mint az más országokban van, mert nálunk úgy szólván két szobában egy testület tanácskozik, melly testület, ha constitutionalis szokásunktól eltérve egy mástól mind inkább elkülönöztetik, az történik, mit már is sajnos tapasztalunk: hogy egy tárgyban 25 — 26

üzenetet kell váltogatnunk. Vigyázzanak a' tek. KK. és RR. hogy azzal, mit most szokásba hozni akarnak, végképen elválasztván egymástól a' két táblát: olly jogok és attributumokkal bíró főrendi táblát ne állítsanak fel, mint külföldön van. Ne tegyék ezt addig, míg a' főrendi tábla működési körét országosan meg nem állapították. Meglehet hibázom, de kimondani köteles vagyok, mi-kép én úgy tapasztalom, hogy a' másik tábla mindig erősödik, ez gyengül, igen, mi a' testületeket egymás után taszítjuk el magunktól és az által gyengülünk; midőn a' főrendi tábla magához vonja, és az által tagadhatlanul neveli erejét. Az orsz. küldöttségeknek igen jó oldalok az, hogy ott a' két tábla tagjai összeülvén, az eszméket legrövidebb uton osorélhetik ki egymással. Az egyik tábla tagjai lekötött, a' másikéi szabad véleménynyel jelenvén meg: a' kiegyenlítés magvát mintegy előre elvetik, úgy hogy sohasem kénytelen a' két tábla egymással ellenkezésbe jönni, midőn tagjai egymással előleg értesültek. Ha végrehajjták a' t. KK. és RR. mire czélzanak, az egyesség hátráltatására, mind inkább felépítik a' két tábla között a' választófalat, 's önállóvá emelik a' főRRdi táblát, hatalmas vetoval felruházva. Kérdem: mi jobb e' táblára nézve? a' ker. választmányilag kiküldött utasításos egyedei saját meggyőződésük és utasításuk közt szorongva tanácskoznak, midőn az orsz. küldöttség szabadon működik 'stb. Ezt el kelle mondanom, hogy hazafias őszinte érzelmimnek eleget tegyek. E' beszédet az üzenetre vonatkozó, 'maradjon' követvén; olvastattott a' büntető törv. javaslat iránti üzenet. Minek végeztével, több utasításra vonatkozó követ felszólalt a' büntető törvényjavaslat az orsz. ülésben leendő felvétele ellen, egyik egy, másik más okot hozván fel utasításban késkedő küldöinek igazolásául; a' többség azonban megmaradt a' mellett, mit kerületileg elhatározott és a' gyűlés azzal oszlott el, hogy másnap a' büntető törvénykönyv országos ülésben kerülend tárgyalatás alá.

XXXV. orsz. ülés, egyedül a' KK. és RR. néli tárgya: a' büntető törvénykönyvi javaslat. Mielőtt a' bünt. törv. könyvi javaslat olvastattott volna, k. személynök ő nmgá előadta a' bünt. törv. könyvről saját nézetit, miszerint ezen ágában a' törvényhozásnak annál komolyabb és higgadtabb felfogása kívánatik minden körülménynek, minél bizonyosabb, hogy itt egy részről személy és vagyont biztosítás, más részről pedig javítás az elérendő czél. Hogy a' mult század közepe óta e' tekintetben is sok szépet és jót fejtett ki az emberi elme, tagadni nem lehet, csak hogy, ha valahol, itt van szükség a' legnagyobb óvakodásra, mert emberi gyarlóságunk miatt nem mind mindig hasznos az az életben, mi elméletileg mutatkozik, a' honnan, ha nem vigyázzunk, miután itt experimentumokat tenni nem szab, meglehet, hogy mikor javítani akarunk, akkor rontunk legelőbb; azért saját vélekedésem szerint ugymond elnök ő nmgá, philosophiai rendszert, a' tapasztalással, a' nemzet jellemével és szokásával kell összhangzásba hozni, kivált olly nemzetnél, mint a' miénk, hol még a' nemzetiséget is polgári intézvények ápolják. Figyelembe veendőek tehát jelen intézvényink is, habár azok mellett egészen megmaradni szinte lehetetlen, mindazáltal óvakodjunk egészen más kaptára húzni a' nemzetet, pedig látom a' ker. határozatból, mikép a' bünt. törv. könyvre nézve a' philosophiai rendszert nagyon megszerették a' t. KK. és RR., kérem tehát ismételve mindenek előtt életkörülményekkel méltóztassanak a' megállapítandó törv. javaslatokat összhangzásba hozni. Erre nézve engedjék meg a' t. KK. és RR. hogy némi statistikai adatokkal szolgáljak. Árva, Bars, Hont, Liptó, Mosony, Nyitra, Pozsony, Sáros, Szepes, Turóc, Trencsény, Zólyom, Pozsega, Szerém, Varasd, Verőcze, Zaránd és Körös, melyeknek területe 1041 □ szeg mérföld, és 2.633000 lakost számlál; ezen megyékből a' kir. Curiára 1821ben jött 33 per, 1831ben: 95; 1837ben: 96; itt több jött 10el, de azok Szepes vgye perei voltak a' choleraidejéből, ha ezt leszámítom, Szepes vgyére 2 — 3nál több nem jö. Már most vegyük fel Bihar vgyét, mellynek kiterjedése 200 □ mérföld, népessége 415 ezer, és volt 1821ben: 59; 1831ben: 79; 1837ben: 82 fenytő főlebbviteli pere. Borsodmegye területe 65 □ m. föld, népessége 195 ezer, 1821ben: 113; 1831ben: 111; 1837b.: 102 pere. Krassó megyének területe 108 □ m. föld, népessége 208 ezer, 1821ben: 16; 1831ben: 16; 1837ben: 104 pere. Somogy vgye területe 114 □ m. föld, népessége 213 ezer; 1821ben volt 37; 1831ben: 8; 1837ben: 45 pere. Szabolcs megye területe 115 □ mérföld; népessége 204 ezer; 1821ben: volt 16; 1831ben: 15; 1837b.: végre 51 pere. Ezekből látni való mikép a' bűnök száma, a' kü-

lönféle nép szer-miveltségben a' hegyek közt lak-kevesebb a' rab-Vigasztalásul sz-nei, nem megr-szeti nyers indu-szerü nevelés, minden jóra vezt-több vétkeinek szándékkal ritk-nyire indulattól lált hozó verkek-játszerü és még a' magyarnak, lopásnak ollyas-hogy az magátó-nem minden ma-ágról gyümölcsö-ereszse, sőt ném-bűnnek sem tart-miről azt képzelt-radozás gyümöl-vajásghban, pént-oláh jó nép, de-kegyetlenebb éj-ki. A' német és-velődés némi m-'s a' mellett ifju-kimivelt nemzet-venyekkel kísér-jóknak találtatta-a' törvények ne-bűnöst nem éri n-bíró alacsony-sá az esküdre bizz-maga a' sedria-kerülne a' sor, ide Pozsonyba-geztünk, 's még-vegeztetünk mi-t. KK. és RR. szönyegre, eng-foglalkozunk, s-sitásokkal. Meg-különíteni a' pol-litani, a' kir. tá-ki. Vigyázz-émlékezzünk m-fogva, mellynek-mehet minden-philosophiai re-rubb rend és po-tás alatti tisztvi-tud, a' másod-megy belőle, v-meg benne. Teh-münk előtt, ho-magunkat, hog-juk mit más ne-nemzetünk kifej-változtatásokat-zenben a' képz-kerül, későbbi-tekinteni a' cons-és RRket figyel-törv. könyvi ja-szakaszig). A' fejtegetéséről le-adtunk) kir. sz-nyi szerkezet m-1) nehéz külön-hágás közt, mi-örökös surlódás-litikai hitem sze-dog, mellynek-lett háborítatlan-állandó katonas-van erre, tekin-minél tökéletes-veoseb kívánta-azon szigorú re-mulhatlanul sz-na-é felbomlan-ság közt ingad-delmeskedjék-gálnak nálunk-zokásait 's nyel-

lőnféle nép szerint is különböz. A' tótok közül, bár a' miveltségben alant állnak és több szükséggel küzdve, hegyek közt laknak, szemlátomást és aránylag sokkal kevesebb a' rabok száma mint a' magyar és oláhok közül. Vigasztalásul szolgálhat azonban, hogy a' magyarok bünei, nem megromlott cultura, hanem többnyire természeti nyers indulatok eredményei, melly indulatok czélszerű nevelés, és polgári intézvények hozzá járulásával, minden jóra vezérelhetők. Mondom: a' magy. legborzasztóbb vétkeinek forrása indulatosság; a' magyar szántszándékkal ritkán követ el gyilkosságot, hanem többnyire indulattól vagy bortól neki hevülve elegyedik halált hozó verekedésbe. Mia' lopást illeti, ebben is sajátos és még Ázsiából öröklött keleti természet van a' magyarnak, miszerint ő nem is tartja vétkeknek vagy lopásnak olyas valamit magáévá tenni, miről azt hiszi hogy az magától, isten jóvoltából termett, a' honnan nem minden magyar tudja megállani, hogy az útrahajló ágról gyümölcsöt ne szakasszon, vagy lovát tilosba ne eressze, sőt némelyik rendszeren kaszát hordoz magával's bűnnek sem tartja útfélen levágni a' más fűvét; ellenben miről azt képzeli, hogy az hosszabb szorgalom és fáradozás gyümölcse, ahoz ritkán nyúl; a' honnan házi tolvajságban, pénzlopásban 5 tóra jó egy magyar. Az oláh jó nép, de boszúálló. A' rácz nem tudom, de a' kogyetlenebb éjjeli rablók leginkább közülök kerülnek ki. A' német és tót jámborsága, talán még a' régi miveldés némi maradványa. Illy sokféle jellemvegyületű s a' mellett ifju nemzetet, nem lehet még a' tökéletesen kimivelt nemzetek sorába állítani, s' olly polgári intézvényekkel kísérteni, mellyek a' már tulmivelt népeknél jóknak találtattak. Nálunk legtöbb baj onnan ered, hogy a' törvények nem hajtának végre annak idejében, és a' bűnöst nem éri mindjárt büntetés. Sok helyen a' szolgabíró alacsonyásnak tartja kihallgatni a' rabot, hanem az esküdtre bizza, ez ismét tolvajkergető, commissariusra, maga a' sedria is lassan lát a' dologhoz, aztán miránk kerülne a' sor, de mi is szerfelett el vagyunk foglalva, ide Pozsonyba 1200 pert hoztunk, már 600at bevégeztünk, s' még 800on felül van végezni való. Mi sem végezhetünk mindent. Ha a' kereskedőket megkérdik a' t. KK. és RR. mikor a' kereskedési tárgyak kerülnek szőnyegre, engedjék hogy mi kik törvényes dolgokkal foglalkozunk, szinte szolgálhassunk némelly felvilágosításokkal. Megyeknél a' törvényes dolgokat el kellene különíteni a' politicumoktól s' állandó törvényszéket állítani, a' kir. táblánál pedig külön büntetési senatust alakítani. Vigyázzunk hogy nagyon sokat ne akarjunk s' emlékezzünk meg, hogy municipalis szerkezetünk fogva, mellynek tagadhatlanul sokat köszönhetünk, nem lehet minden olly pontosan mint kívántatnék. Valami philosophiai rendszer életbe léptetését, hol legszigorubb rend és pontosság kívántatik, bajos bizni választás alatti tisztviselőre, ki első esztendőben semmit sem tud, a' másodikban kezd bele tanulni, a' 3dikban ki megy belőle, vagy azon töri fejét, hogy maradhasson meg benne. Tehát állandó bíróság kell. Tartsuk szemünk előtt, hogy a' gonosztvők ellen ugy biztosítsuk magunkat, hogy az ártatlanság szenvedjen; használjuk mit más nemzetek kitaláltak de vegyük tekintetbe nemzetünk kifejlődési fokát is, és a' büntetésekben; nagy változtatásokat ne tegyünk; nagy és erős e' fiatal nemzetben a' képzelet, ugy hogy a' mi most még nem sikerül, később önmagától fog menni. Méltóztassanak tekinteni a' constitutio kívánatira. Mindez, mire a' t. KK. és RRket figyelmeztetni kívántam. (Olvasatik a' bünt. törv. könyvi javaslat első része, a' katonákról szóló szakaszig). A' katonák büntetésére nézve (minek ker. fejtegetéséről lapjaink 67ik számában bővebb tudósítást adtunk) kir. személynök ő nmgaz az orsz. választmányi szerkezet mellett kívánt maradni köv. okoknál fogva: 1) nehéz különbséget tenni a' büntetési és fegyelmi kihágás közt, mi által a' polgári és katonai hatóság közt örökös surlódásnak vettötnék meg alapja, már pedig politikai hitem szerint csak azon polgári társaság lehet boldog, mellynek köv. czélra ható intézvényei egymás mellett háborítatlanul működhetnek. 2) 1715: 8 szerint állandó katonaságunknak kell lenni, de szükségünk is van erre, tekintve más nemzetekhez állásunkat, ámdo minél tökéletesebb és kiképezettebb a' katoná, annál kevesebb kívántatik belőle; már pedig nagy kérdés, hogy azon szigorú rend, pontosság és engedelmisség, melly mulhatlanul szükség. tulajdonság a' katonában, nem fogna-e' felbomlani, ha a' katoná polgári és katonai hatóság közt ingadozva, azt sem tudná, mellyiknek engedelmessédjék. 3) Kül és belföldi katonák vegyülve szolgálhatnak nálunk és hanyadik polgári tisztviselő az, ki ezek szokásait s' nyelvet ismerve, köztük valami sikerrel te-

hétne nyomozást. 4) De az ausztriai katonaság birodalmi egyedsége sem engedi, hogy polg. hatóság alá vonassanak a' katonák, ha az angolt kivesszük, sehol sincs a' katoná Európában polgári hatóság alatt, az angol pedig saját szerű helyzeténél fogva méltán eshetik kivétel alá, egyébiránt külföldön még az angol katonaság is saját hadi törv. alatt áll. Ezeknél fogva, demég azért, hogy új rendszerünk életbe léptetésével különben elég dolgunk lesz, maradjunk az orsz. választmányi szerkezet mellett. Azok kik a' szerkezet mellett kívántak maradni kerületileg kifejtett okaikon kívül ujjabbakat nem igen hoztak elő, mint szinte azok sem, kik a' ker. ülésben szavazattöbbséggel határozták el: hogy e' honban tanyázó katoná minden büntetést, a' fegyelmit kivéve, polg. bírósá alá tartozzék. — Ujjabb indítványt egy m. követ tön, ő t. i. sem az orsz. választ. szerk. hez, sem a' különvéleményhez nem ragaszkodva kívánta, hogy miután a' polgárookra a' k. városi, a' szab. kerületi lakosokra a' ker. bíróság meghagyatik: szintugy meghagyathatik a' katonákra a' katonai bíróság, csak hogy rájuk is e' bünt. törv. szerint mondassék ítélet, mert ohajtanám — ugy mond — mikint isten előtt nincs személyválogatás, ne legyen a' törvény előtt sem, bárki által is szolgáltatassék az ki. Ez indítvány azonban a' különvélemény és orsz. választmányi szerkezet sorsára jutott, — azaz megbukott és maradt a' kerül. megállapított szerkezet. Tanácskozás közben k. személynök a' büntetési iránti statisztikai felvilágosítása alkalmul szolgálta némelly érdeklött követnek, megbízó megyéjük erkölcsi állása mentegetésére. Igy például azon megye követe, mellyből 1824ben 113. büntetési eset került a' kir. tábla elé, tagadta, hogy ez a' népnevelés hiányának volna tulajdonítandó, miután szerinte — megyéjében jobb lábbon áll a' népnevelés mint más akármely megyében, hanem a' tisztviselők energiájának, kik hüven és pontosan járván dolgaikban, minden bünt. napfényre hoznak; az éghajlatnak is. Árva, Liptó, Turóc ugymond, 8 — 9 hónapig ki sem mehet a' zordon tél miatt, annál fogva ha akarna, sem lenne alkalma kihágást elkövetni: de nálunk ugymond szóló, majd 9 hónapig tart a' mezőkön pusztákon barangolás, mialatt ezer kicsapongási alkalom fordul elő. Továbbá zakenyértől, krumplitol nem igen sebesen forog a' szegény árvai tót vére, s' így nem esuda ha nem vétkezik, de nálunk van ám bor és kenyér elég. Már ezeken a' törvényhozás nem igen segíthet, mert a' Karpátokat helyökről el nem teheti. Liptó, Turócban nem lopnak igaz, mert nincs mit lopni, kevés marhácskáját, mije van, ólba zárja, vagy pányvakötelen legelteti a' pór, nálunk sok a' csorda, gulya, ménes a' messze terjedő pusztákon, és közela' Tisza és jól tudja a' tolvaj, mert még apjától tanulta, hogyha a' lopott jószágot Tiszán tulra viheti, nem akad többé annak nyomába egy könnyen senki. Már pedig alkalom szaporítja a' tolvajt; mi a' vérmérsékletet illeti, biz a' magyar elég indulatos, kivált ha nemes, de a' szegény tót slavnak neveltetik. Mi a' katonákat illeti, azokat szóló teljességgel nem akarja a' polgári osztálytól még csak törvényhatóságra nézve sem elkülöníteni, mert a' katonák egyéb polgárok feletti megkülönböztetése okozta Romában is, hogy az elhatalmasodott katonák a' trónt áruba bocsáták. Tudjuk az elkényeztetett jancsárokról, milly veszedelmesek lettek utóljára a' török kormányának és az sem titok, mit a' testületi erejükben bizakodó spanyol katonák mivelnek. Nekünk azt kell tenni, mit a' trón és nemzet java kíván, azaz nem a' polg. törvény mellett vagy felett, hanem egyéb polgárokkal egyetemben a' polg. törvények alatt tartani a' katonaságot: annál fogva a' kerül. szerkezet mellett maradok. E' beszédre k. személynök ő nmgaz megjegyzi, mikép ő a' büntetési statisztikai közlését a' legjobb szándékkal tette, egyébiránt, hogy a' büntetési száma s' neme meghatározásában a' nemzet vérmességét nem lehet a' számlásból kifelejteni, tapasztalás bizonyítja, mikép némelly megyében ugyanazon kedvező körülmények közt kevesebb a' bűn mint a' másokban. Mia' katonauralkodást illeti, a' tólisten őrizze hazánkat, nem kívánék praetorianus cohorsokat, török jancsárokat, vagy épen spanyol armádát látni katonáinkban, de nem félhetünk többé időnkben illy katonai féktelenkedéstől, miután nálunk nincs örökös katonaság, s' a' katoná a' nép kebléből vöttek, s' 10 évi szolgálatt után ismét oda tér vissza; kívánom tehát vagy az orsz. választmányi szerkezetet, vagy a' különvéleményt megtartatni. Egy két szónoknak szorosán a' fenforgó tárgyra vonatkozó nyilatkozata után két megyei s' egy sz. kir. városi követ ismét azért szólalt fel, hogy az előbb saját megyéjét más megyék rovására igazolni akaró követnek megmondják: mikép az ő megyéjükben a' népnevelés jó karban állását épen az mutatja, hogy a' legnagyobb szegénység daczára is kevesek a' büntetési

kihágások; a' munkásság — ugy mondának — megója megyénk lakóit a' henyeség minden bűneitől, s' jámborságuk nem gyávaság, hanem mostoha sorsukkal megküzdési tudó lelki erő eredménye. Azt elismerjük, hogy megyéink helyzetöknél fogva sokkal szegényebbek egyébké megyéknél, s' ha az adókiivetésről leend szó, fen tartjuk magunknak a' szegénységünket olly hü ecsettel festett gazdag megye követjét emlékeztetni portáink számára szegénységünkhöz illő leszállítására. Mind ezekre egy m. követ azt jegyzi meg, mikép sem a' felhozott statisztikai adatok, sem a' némelly megyék szegénységére vonatkozó előadás nem szolgálhatnak arra, mintha valaki magyar hazánk különböző ajku lakosai között gyűlöletes különbséteztetést kívánna tenni, mert habár tótok, németek, ráczok, oláhok említettek is, én azt hiszem, hogy a' Karpátoktól Adriáig mind magyarok laknak. Igaz, hogy az éghajlat, vérmérsék, életmód némi különbséget tesznek, de ezt, mint nem magunktól függőt, sem erényül sem vétkül nem tulajdoníthatni senkinek s' a' t. Mirek. személynök ő nmgaz megjegyzi, mikép itt gyűlöletes különbséteztetést szó sem lehet, miután az egygyé olvadt külön ajku népek büntetési statisztikája is csupán tudományos eligazodási tekintetből hozatott fel. Most egy m. követ azt indítványozta, miszerint egy felvilágosító törv. czikk alkottassék a' fegyelmi és büntetési esetek szoros kimutatásul. Több röviden nyilatkozott m. követ után egy két káptalanbeli követ szinte szót emelt a' katonai törvényhatóság védelmére, mutogatván, mikép a' katonai törvényhatóságtól a' büntető hatalmat elvenni azért sem lehet, mert ez által a' katonai kormány tekintélye csökkenne; a' katonákra nézve a' polg. büntetés hatását vesztené a' bonyolult katonai viszonyok miatt; a' polg. büntetés sokszor nem érhetné utó a' katonát; de meg szinte lehetetlen a' fegyelmi eseteket a' büntetéstől egymásba szövődésüknél fogva megkülönböztetni; azonban mi a' papiron szép, gyakran hajótörést szenved a' kivitelben. Ezekre viszonoztatott, hogy a' katonát egyenruhája vagy katonai állapotja ne különböztesse meg soha egyéb polgároktól a' törvény előtt, hanem a' bűnös lakoljon egyiránt; az pedig szegényére válnék XIX. századunknak, ha a' fegyelmi eseteket a' büntetéstől még törvényhozásunk sem tudná megkülönböztetni fegyelmi eset, ugymond szóló, ha a' katoná a' kiszabott órára haza nem megy, vagy elő nem áll, büntetési pedig ha lop stb. Az egyikért büntetési a' katonai, másikért a' polgári hatóság. Most midőn elvekről van szó, ki kell mondanunk, hogy törvény alatt mindenki egyenlőn áll. Második követ előadá, hogy az által sem éretnek el a' czél t. i. a' polgárok biztosítása a' katonai féktelenkedések ellen, ha jelen törvények szerint saját katonai hatóságuk által itéltetnének el a' katonák, mert nálunk nincs nyilványosság, melly az elégtételadásról a' polgároknak ellenőrül szolgálna, és a' katoná nem is arra való, hogy törvényeinket tanulja. Egy kápt. követ emelt még szót azon megjegyzésre, miszerint az egyházi rend a' halálos büntetés eltörlése iránti tanácskozásban tetteleg részt nem vett, válaszolván: hogy a' pap, kinek állásánál fogva nem lehet semmi halálos büntetésben egyezni, s' a' halálos büntetés iránti kérdésben független tanácskozó szerepet nem vihet, a' hallgatás az egyházi rend részéről ezen egyszerű oknál fogva történt. Kimondván kir. személynök ő nmgaz a' kerül. javaslatnak katonákra nézve a' többség akarata szerinti megmaradását, az egyházi rend büntetési törvényhatóságát illetőleg ugy nyilatkozott, hogy a' papok külön törvényhatósága mellett, mind azon ok szól, mellyek a' katonáké mellett előadattak, sőt itt még nehezebb a' fegyelmi eseteket a' büntetéstől megkülönböztetni. — Egyébiránt, ugymond a' nmgaz elnök nemcsak a' r. kath. hanem a' más felekezeti egyházi rendet is saját hatósága alatt szeretném hagyatni, minthogy alig van osztály, melly kevesebb bünt. követne el mint a' papság, ugy hogy e' részben tölök legkevesebet szenved az állomány bátorsága, aztán meg, én a' vallást a' status alapjának tartván, annak szolgálit is tudom méltányolni, s' nem hiitem hogyha a' mostani gyakorlat hirte'len megváltozik, az egyházi rend tekintélye némi csorbulást ne szenvedjen a' miveletlen néptömeg előtt az által, ha valamely bűnyanában levő pap elfogatik s' nem ugy bannak vele mint ezelőtt vala szokásban. Miután e' tárgy már a' ker. ülésben vitáson ment keresztül, egy kápt. követ így nyilatkozott: mélyebb tárgyalásába e' dolognak nem ereszkedem, mert azon erősségekhez, mellyek az orsz. választmányi külön véleményben a' r. kath. egyházi hatóságoknak a' papi személyek büntetési feletti bíróságok iránt mondatnak, nekem ujjabbat adnom nehéz, a' t. KK. és RR re nézve pedig unalmas és fölösleg volna, de két a' különvéleményben is megemlített okot állásomnál fogva

is köteles vagyok megemlíteni. Ugyanis a békekötésekben jelesen pedig a bécsiben a sz. székek hatósága meghagyatik, és így midőn egy részről az egyházi hatóság eltörlése tervezetik, akkor egyszersmind a bécsi békekötés megronthatónak kimondatik. Más az, hogy ha a pap polg. hatóság alá vettetik, minden bűnért kétszeresen lakol, egyházilag t. i. és polgárilag; ez pedig mégis csak kemény és szigorú sors volna. Erre egy tudományos előadásival kitűnő m. követ igy válaszolt: én ugyan, miként előbb a katonáknál ugy most a papoknál is megkivánám hagyatni a bíraskodást, érte a polg. kéztörvények szerint is — de miután a büntető bíraskodás az egyh. rendnek sem szent állásával, sem saját-szerű szelidségével, sem semminemű viszonyaival és kötelességeivel össze nem fér, a honnan már Plato is mondja: „hogy azon királyok kik egyszersmind főpa-pok, életvesztő vagy fogságra kártható itéleteknél nem lehetnek jelen“, legalább a kisebb eseteket akar-nám meghagyatni az egyházi hatóság intézkedése alatt; vagy minthogy a nagyobb és kisebb esetek közt bajos kimutatni a választó-vonalat, annyit még is kívánatosnak látnék, hogy a bűn-gyanúval terhelt egyházi személyek, nehogy a hívek szemét szűró polg. vizsgálat által ártatlan létükre is szenvedjenek, előbb papi vizsgálat alá vétetnének, ámde én ebbe ez uttal ereszkedni nem akaro-k, hanem szándékom csak az, hogy egy egy példa fel-hozatalával azon egyh. szabályok, privilegialis le-velek, honi törvények, felsőbb rendeletek és fő-törvénytörvények ellenében // alatti külön vé-léményben, az egyházi büntető hatóság támogatásul előadatnak, meggyőzzem a n. t. egyházi rendet, mikép azon különvélemény koránsem áll olly tisztában mint sokan gondolni látszanak. Ugyanis a különvélemény-ben az mondatik: hogy már a keresztény egyház fak-a-dó korában arra valának intve az apostol által a hívek, hogy ügyeiket a polgári hatóságtól elvonva pöspökeik intézése alá terjeszszék. Már hogy ez mennyiben áll, kitetszik onnan, mert az idézett I. kor. VI. 4 — 6 vers-ben püspöki székéről szó sincs, sőt ugyanazon Pál apos-tol, kire hivatkozás történik, s ki mint maga megvall-ja, igy kiáltván föl, a zsidóktól ötször szenvedtem 40 40 csapást egy egy hián magis is polgári bíróság által bünt-tettetett, ezt írja Rom. III. 1, 2, 3., minden lélek a felső hatalmasságoknak engedelmes legyen, mert nin-csen hatalmasság, hanem istentől; és a melly hatalmas-ságok vannak, istentől rendeltettek. — Azért valaki ellene támad a hatalmasságnak, az isten rendelésének támad ellene: a kik pedig ellene támadnak, önmagok büntetést szereznek magoknak, mert a fejedelmek nem a jól cselekvőknek, hanem a gonoszoknak vannak rette-gésökre. Ugyanezen apostol igy ír Titushoz: „intsd ö-keket, hogy a fejdelemségeknél és hatalmasságoknak alájok vessék magokat, hogy engedelmesek legyenek.“ De nemcsak a szentírás, hanem az egyházi zsinatok sem veszik ki a bűnös egyházi személyeket a polg. bünt. ha-tóság alól, a honnan az első niceai közönséges zsinat II. d. canonja, azokat, kik valami bűnbe estek, minden ecclesiái hivatalra tehetetleneknek itéi. Hivatkozik továbbá az egyh. rend külön-véleménye II. András ki-rály Jakab praenestei püspöp s pápai követhez 1233-ban intézett oklevelére, mint melly az egyházi bíróságot megállapítja. Ugyde ez a sz. földön járt szerencsétlen kir. egyházi átok alatt a legkényszerítettebb helyzetben adta ki ezen oklevelet, mint írja Kovachich, kinek szá-vai ezek: „notum est, ad quas duras condiciones Grego-rius IX. per. Jacobum Praenestinum muncium suum An-dream II. adegerit: non enim prius a lato per archi-episcopum strigoniensem interdictio fuit abso-utus An-dreas rex, quam post concessos Ecclesiis cum detrimen-to proventuum regalium omnigenos quoad usum salis fa-voreas, et dilatatam fori spiritualis jurisdictionem parumque aberat, quin status ecclesiasticus hac occa-sione reipsa pervicerit, ut de ipsius ecclesiasticorum ho-nis, non nisi coram foro spirituali cognosci possit.“ Mi a törvényeket itéti: legelőbb is sz. István lib. II. cap. 2. van a hivatkozás a különvéleményben, hol is az monda-tik „ut episcopi habeant potestatem res ecclesiasticas providere, regere et gubernare atque dispensare secun-dum Canonum auctoritatem.“ Ugyde látni való, hogy itt res ecclesiasticaról van szó. már pedig a pap nem res hanem persona ecclesiastica. Továbbá az állitattik az egyházi különvéleményben, mintha Verböczy tr. II. 44. címre mondatnék, hogy 3 eseten kívül, soha sem itél-tethetik a pap világi bíróság által; pedig ott az határoz-taték: micsoda esetekben itéltetik a pap halálra ezen szá-vakkal „in his tribus casibus capitalis sententia fertur contra spirituales et ecclesiasticas personas.“ Mossóczy pedig azt veti hozzá: „plures sunt casus, quam hi tres,

propter quos clericus de jure canonico degradari debet. Quoties autem jura nostra poenam corporalem clerico in-fligendam statuunt, semper intelligenda sunt praemissa degradatione, per quam scilicet clericus statu suo, privilegio fori et canonis ceterisque suis praerogativis spoliatur.“ Hogy pedig számos törvényeink vannak, mellyek a papot polg. bíróság alá vetik, szolgáljon bi-zonyosságul köv. néhány idézet sz. László I. cap. 2. Si quis presbyter ancillam uxoris in locum sibi associaverit, vendat, et si noluerit venundetur et pretium ejus ad epi-scopum transferatur. Mit tesz itt a venundetur, bizonyo-san nem pap, hanem világi hatalom teszi az eladást és azért mondatik, hogy az eladott pap ára a püspökhöz küldessék. Ez már nagyon szigorú büntetés volt, a hon-nan Katona is „Historia critica regum stirpis arpadia-nae“ című könyvében azt mondja róla, *grandi sce-lerigrandis poena respondebat*, cap. 12. Si pres-biter aut clericus diebus festivitatum venatus fuerit, ab ordine descendat usque ad satisfactionem. Ki teszi a sa-tisfactiót? világi bíróság és azért mondatik hogy előbb ab ordine descendat. Sz. László lib. II. c. 13. Ordo clericus si anserem vel gallinam aut poma vel his similia furatus fuerit, scopis tantum a magistris corrigatur, sed quod furatus est, restituat, majus his si furatus fuerit, ab Episcopo suo degradetur et iudicio vulgari damnetur. — Mátyás decr. I. 3. ita a sz. székre tartozó ügyek szá-málátnak el, de ezekben semmi nyoma a papok szemé-lyes vétkei eseteinek. Hármaskönyv II. 44. c. 7. in caeteris autem causis et casibus persona spiritualis et ecclesiastica contra saecularem, et e converso saecu-laris adversus spiritualem aequali poenae et gravamini subiaceat. Mindezt csak azért akartam itt nagyából elő-idezni, hogy megmutassam, mikép törvényeink vannak a szőnyegen forgó tárgyra vonatkozók, mellyek a külön-véleményben idézett törvények megdöntésül szolgál-nak, mi a fels. rendeleteket illeti, ezekből sem hozok két p-l-dánál többet fel, az I. őz: Gyurcsányi J. Somos-Újfa-lusi pleb. meglopván gr. Andrassy Leopoldot, a roz-snyói püspöki szék elébe idéztetett 1823 dik évben mos-tani pécsi püspök m. Scitovszki János mint akkori sz. széki ügyész által, s ugyanazon évben elítéltetett s az itélet Nógrádmegyének végrehajtás végett a püspök ál-tal megküldetett. Nógrád felirására és a meglopott gr. folyamodtára a f. m. ud. m. kanczellária 1825 mart. 11 kén 3591. sz. alatt a püspöki szék itéletét cassal-ta ezen szavakkal: „nulli subesse dubio, quod indivi-dua ecclesiastica privilegio quidem forigaudeant, et i-cissim, quod jurisdictioni ecclesiasticae in suos animad-vertendi jus competat, hoc interim jus, non nisi ad disciplinaria et minora tantum delicta, dum quippe individuum ecclesiasticum muneris suo et obligationi vo-cationis suae non satis facit, proinde episcopus ipsum oboerct et secundum leges canonicas etiam punire po-test, rescriptum est.“ A másik eset ollyan, mellyben a polg. hatóság előtt megperelt pap ügyét a papi szék e-libe kívánta volna áttélni, de kívánatától felsőbb ren-delet által elmozdított. Maga a történet ez: Répás-sy Ferencz várgedei plebánus, Záborszky Antalnak jobbágyát Kovács Lászlót megveretvén, annak földes-ura által 1826 ban hatalmaskodási pörbe idéztetett. A plebánus folyamodott a f. m. ud. m. kanczelláriához a pernek megsemmisítéseért, a honnan 1827. maj. 11. 5175. sz. alatt illy tartalmu paranos érkezett: Casus actionalis vindicatione ab ordinaria lege praescripta via abstrahi nequeunt: supplicitem ad defensam suam, si quam praesto haberet, in suscitato adversus se proces-su inducendam relegatum haberi. Nem kívánom tovább untatni a t. KK. és RRket, hanem a mondottakból csak azt bátorkodom következtetni, hogy az egyh. büntető hatósága támogatására felhozott különvélemény csak-ugyan nincs azon tisztaságban, miben azt az egyh. rend lenni hiszi, annál fogva én az egyh. rend bünczere nézve, a polgári hatóságot kívánom kiterjeszteni. Köv. szónok-ok egy része röviden nyilatkozva részint a büntető vá-lasztmányi szerkezet, részint pedig a külön vélemény mellett szolt az egyházi rendből is több, nagyobb részint ismételve azokat, mik a külön vélem. nyben megiratták. Szólók közül egy kápt. követ azért kívánta a büntető bi-ráskodást az egyházi rendnél meghagyatni, mert miu-tán már a testi és halálos büntetés eltörlötték, s a ma-gány büntetőrendszer, melly egyenesen az egyh. rend nek a bűnös megtérítésére számított talalmánya, beho-zatik, a bíraskodás főleg a kisebb esetekben az egyh. rend által legtöbb foganattal gyakoroltathatik. Egy má-sik egyházi férfi ama megyei követnek, ki előbb a kü-lön véleményét idéztével ostromlá, imigy válaszolt: Ha követ ur több okot nem tud felhozni a külön vélemény ellen, arra mutat, hogy az tisztában áll. Egyébiránt

ha tetszett az egyh. rendet, mellynek állása most sem valami kellemes, holmi avas obscuritások s két rend-beli brochure idézgetéseivel lealacsonyítani, én is fel-hozom holnap Szikszay theológiáját és ad nauseam fogom olvasásával untatni a t. KK. és RRket. Erre a szoltó ál-tal érintett m. követ igy válaszolt: „Ha magamtól, min-den igaz ok nélkül elkezdtem volna felhordani a meg-rótt idézéseket, akkor bizony nem csodálkoznám a t. kápt. követ kifakadásán, de miután épen a különvé-lelmény nyomán indulva's lehetőleg összeszorítokva szót-tam nyiltan kimondom, hogy a különvéleményben álló avas obscuritások ellen igen is avas obscuritásokat idéz-tem: azt pedig, hogy a tisztelt kápt. követ ur állítja, mintha én itt két rendbeli brochure-ból is olvasgattam volna, a t. ur azon szem hibájának tulajdonitom, mit az oculisticában visus duplicatunak neveznek, ő t. i. két brochure-t lát nálam, holott egyetlen egy könyv áll előttem, mit a tiszt. egyházi rend alkalmasint fog méltá-nyolni, miután az ország levéltárnokának Kovachichunk hg primás-Baththyányi Józsefnek ajánlott, Supplementum ad vestigia comitorum“ című igen jeles könyve. Most tehát már azt sem mellőzöm el, mit előbb rövidség oka-ért elhalgattam, a mit t. i. Cal. ignani nevű apát és tu-rinini tanító „Jus canonicum“ ban ír, hol is ezek a szá-vak: „immunitas realis, localis et personalis est phan-tasma cleri; immunitas personalis non oritur ex Evan-gelio, cum etiam apostoli fuerint subjecti praefectis, et S. Paulus appellavit ad Caesarem.“ Végül azzal rekesz-tem be szavaimat t. urakra nézve, mik sz. Péternél ezen szavakkal vannak megírva: „engedelmesek legyetek minden emberi rendelkezésnek az istenért, akár a király-nak u. m. felső méltóságba helyeztetettnek, akár az elől-járóknak, kik attól boocsáttanak; mind a gonosztevők-nek büntetésökre, mind a jótevőknek dicséretökre: mert igy vagyon az isten akarata, hogy jól cseleked-vén megbalozzátok a balgatag embereknek tudatlan-ságukat.“ Ezután a nmguelnök megjegyzevén, mi-kép e sok olvasottságot tanúsító idézések sem képesek az egyh. törv. hatóság eredete iránti véleményét megvál-toztatni, a választmányi szerkezet mellett maradó több-séget kimondá; végül tudatta kir. személynök ő nmsága a RRkel hogy ő cs. kir. fonségének az ország nádorá-nak két esedezővel nyújtott be u. m. az első Nyit-rából a Borsiczky-féle ügyben, másik a m. gazd. egyes. a rétöntözési törv. javaslat iránt; ezenkívül Fe'ső-Bá-nya város törvényes beigtatásáért egyenesen a t. KK. és RRhez folyamodik. E folyamodások tárgyalatásáról te-hát rendelkezni méltóztassanak.

XXXVI. orsz. ülés. a RR. színtaz a fRRnél sept. 2 kán d. e. 10 órakor.

Folytatott a bünt. törv. könyv I. részének tár-gyaltatása. mi közben szóba hozta k. személynök ő nm. vajjon nem volna e szükséges a büntető törv. könyvi ja-vaslatban említést tenni arról is, midőn bizonyos bünfaj-okra nézve a nemzetek közt egyezségek léhetnek, p. o. katona szökés, pénzhamisítás és más elhatalmazni kezdő alávaló bűnök iránt. Erre egy m. köv. részéről válaszul adatott: hogy illy egyezkedések viszonyossá-gon alapulván az egész nemzetre tartoznak, annál fogva időrül időre orsz. gy. elibe terjesztendők. A büntetések nemei olvastatván az itélőmester által k. személynök ő nmga figyelmezteté a t. KK. és RR. hogy ezek meghatá-rozásában az emberiség és hazánk viszonyait egyaránt igyekezzenek szem előtt tartani. Délután elkezdődtek a halálos büntetés iránti vitakozások. Kik a kor. ülésben kisebbségben maradtak, a halálos büntetés megtartása mellett újra szót emeltek, mint szinte a halálos bünte-tést eltörlő többség közül is nyilatkoztak némelylek, sőt még az egyházi rendből is többen kimondák, miszerint ők, sem mint emberek, sem mint keresztények, sem mint papok, nem szavazhatnak a halálos büntetés megtartá-sa mellett, hanem azt akarják hogy, a gonosztevő meg-javuljon s a haza javára éljen. A tanácskozás vége-redvénye lön, hogy a halálos büntetés eltörlése orsz. ülésben is kimondatott. Egy m. követ a tisztválasztási jog-elvesztésnek a büntetés nemei közé felvételét újra megpendítvén, pártoltatásra ezen uttal sem talált, mint szinte a bírói dorgálás meghatározatása iránti indít-ványa sem. Tovább olvastatott a büntető törvénykönyv észrevétel nélkül, mig végre a felbujtás és bünszövet-ség némi vitára nyújtott alkalmat, mel'y vita azonban azzal végződött hogy a kerületi szerkezet e tekintetben is megállapítottat.

Aug. 31 kén d. u. 1 órakor a m. fRR. csupán a t. KK. és RRnek e napiországos üléséből átküldött ü-zenetek és felirásjavaslatok átvétele végett gyűlték össze.